

Kırılğan Kentler: Neoliberal Kentleşme Politikalarının İklim Değişikliğine Etkisi

*Arzu MALTAŞ EROL**

Öz: Bu çalışma, 1980 sonrası küresel ölçekte egemen hale gelen neoliberal kentleşme politikalarının kentleri iklim değişikliği karşısında nasıl daha kırılğan kıldığını incelemektedir. Derleme niteliğindeki çalışma, neoliberal kentleşme ile iklim kırılğanlığı arasındaki ilişkiyi eleştirel beşerî coğrafya ve siyasal ekoloji literatürü çerçevesinde, Türkiye'deki yasal, kurumsal ve mekânsal uygulamalar üzerinden tartışmaktadır. Piyasa odaklı dönüşüm projeleri, kamusal alanların metalaşması ve merkezileşen yönetim modelleri aracılığıyla üretilen eşitsiz gelişme süreçlerinin, kentlerin sel, sıcak hava dalgaları ve kuraklık gibi iklim şoklarına karşı direnç kapasitesini sistematik biçimde aşındırdığı savunulmaktadır. Neoliberal politikaların kentleri yalnızca fiziksel açıdan değil, aynı zamanda sosyal ve kurumsal düzeyde de kırılğanlaştırdığı; bu nedenle iklim değişikliğinin etkilerini şiddetlendirdiği ve bu etkilerin toplumsal gruplar arasında adaletsiz biçimde dağıldığı ileri sürülmektedir. Çalışma, iklim savunmasızlığını üreten politik-ekonomik mekanizmaları, 6306 sayılı Afet Yasası, 6360 sayılı Büyükşehir Yasası, mega projeler ve kamu-özel ortaklığı modelleri gibi somut araçlar üzerinden görünür kılarak sosyo-ekolojik adalet tartışmalarına eleştirel bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberal kentleşme, kırılğanlık, sosyo-ekolojik adalet, iklim değişikliği.

Vulnerable Cities: How Neoliberal Urbanization Policies Exacerbate Climate Change Impacts

Abstract: This study examines how neoliberal urbanization policies, which have become globally dominant since 1980s, have made cities more vulnerable to climate change. As a review article, the study discusses the relationship between neoliberal urbanization and climate vulnerability within the literature on critical human geography and political ecology, with particular reference to legal, institutional, and spatial practices in Turkey. It argues that processes of uneven development—driven

* Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, maltasarzu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2683-214X

by market-oriented transformation projects, the commodification of public spaces, and increasingly centralized governance structures—systematically erode cities' capacity to withstand climate-related shocks such as floods, heatwaves, and droughts. The study further contends that neoliberal policies render cities vulnerable not only in physical terms but also at social and institutional levels, thereby intensifying the impacts of climate change and exacerbating their unequal distribution across social groups. By making visible the political-economic mechanisms that produce climate vulnerability—through concrete instruments such as Law No. 6306 on Disaster Risk Areas, Law No. 6360 on Metropolitan Municipalities, mega-projects, and public-private partnership models—the study aims to offer a critical framework for advancing debates on socio-ecological justice.

Keywords: Neoliberal urbanization, vulnerability, socio-ecological justice, climate change.

Makale Türü: Derleme Makale

Article Type: Review Article

Bu makaleye atıfta bulunmak için (*To cite this article*): Maltaş Erol, A. (2026). Kırılğan Kentler: Neoliberal Kentleşme Politikalarının İklim Değişikliğine Etkisi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi. , C.35 (2026), CYYD-2026-21, ss. 1-22

Giriş

21. yüzyılda, iklim değişikliği ve sosyoekonomik eşitsizlikler, birbirini besleyen ve kentsel mekânı dönüştüren sarmal bir kriz halini almıştır. İklim değişikliğinin yol açtığı seller, sıcak hava dalgaları ve fırtınalar gibi aşırı hava olayları artık soyut ekolojik senaryolar olmaktan çıkmış; kentsel alanları fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak doğrudan tehdit eden somut gerçeklere dönüşmüştür (IPCC, 2022; UNDP, 2020).

Bulkeley ve Betsill'in (2005: 42) belirttiği gibi, iklim değişikliği artık yalnızca bir çevre sorunu değil; merkezinde kentlerin ve onların yönetim biçimlerinin yer aldığı ontolojik bir kentsel politika meselesidir. Ancak kentlerin bu kriz karşısındaki savunmasızlığı evrensel ve homojen bir durum değildir. Bazı kentler ve toplumsal kesimler diğerlerine kıyasla çok daha kırılğan bir yerde konumlanmaktadır. Bu durum, kentsel kırılğanlığın salt coğrafi ve teknik yetersizliklerden değil, tarihsel, coğrafi ve politik olarak üretilmiş yapısal koşullardan kaynaklandığını göstermektedir. Bu yapısal kırılğanlığın arkasında ise 1980'lerden bu yana küresel ölçekte egemen olan neoliberal kentleşme politikalarının yarattığı sosyo-mekânsal ve metabolik dönüşüm yer almaktadır.

Neoliberal kentleşme, kenti bir yatırım ve birikim alanı olarak gören, kamusal rolü tasfiye ederek piyasa mekanizmalarını ön plana çıkaran ve

kentsel mekânı metalaştıran bir paradigmadır (Brenner ve Theodore, 2002; Peck ve Tickell, 2002). Harvey'in (1989) vurguladığı gibi, bu süreçte kent yönetimleri 'yönetmel' bir anlayıştan 'girişimci' bir anlayışa evrilmiştir. Ancak kent çalışmaları literatüründe sıklıkla tekrarlandığı üzere, neoliberal politikaların iklim kırılğanlığını artırdığı argümanı tek başına yeterli bir analitik çerçeve sunmamaktadır. Bu ilişki genellikle genelgeçer bir 'piyasalaşma' eleştirisi düzeyinde kalmakta; mekânsal planlamanın, devletin seçici müdahalelerinin ve yasal mekanizmaların kentsel kırılğanlığı nasıl sistematik olarak inşa ettiği yeterince sorunsallaştırılmamaktadır. Bu süreci tüm boyutlarıyla kavramak için geleneksel 'kent-doğa' ikililiğini aşan, Brenner ve Schmid (2015) tarafından geliştirilen 'gezegenel kentleşme' perspektifine ihtiyaç vardır. Bu kuramsal çerçeveye göre iklim krizi, kentin 'dışında' gelişen bir doğa olayı değil; sermaye birikiminin kırsalı, ormanları ve su havzalarını kendi metabolik süreçlerine dâhil ederek kentsel dokuyu tüm gezegene yaymanın 'içsel' bir çelişkisi olarak okunabilir.

Bu çalışmanın temel argümanı, neoliberal kentleşmenin kentsel kırılğanlığı tesadüfî bir sonuç olarak değil, 'mekânsal seçicilik' mekanizmaları aracılığıyla sistematik biçimde ürettiğidir. Devlet ve sermaye ortaklığıyla yürütülen müdahaleler, ekolojik riskleri toplumsallaştırırken rantı özelleştirmekte; bu durum kentleri iklim şoklarına karşı sistematik olarak savunmasız bırakmaktadır. Pelling'in (2003) 'toplumsal dirençlilik' kavramı bağlamında, piyasa mantığının mutlak hâkimiyetine teslim olan kentlerde doğanın metalaşması, sosyal dokunun çözülmesi ve eşitsizliklerin derinleşmesi, iklim değişikliğinin etkilerini yönetme kapasitesini zayıflatarak bu etkilerin daha da şiddetlenmesine yol açmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, analitik çerçevesini soyut bir eleştiriden çıkararak iki temel eksende somutlaştırmayı hedeflemektedir: Birincisi, neoliberal politikaların evrensel bir şablon olmadığı gerçeğinden hareketle eşitsiz gelişime dikkat çekmek; ikincisi ise bu küresel dinamiği Türkiye'ye özgü devlet-sermaye pratikleri (Acara ve Penpecioğlu, 2022; Schindler, 2022) üzerinden incelemektir. Bu doğrultuda çalışma, 6306 sayılı Afet Yasası, 6360 sayılı Büyükşehir Yasası, kâr odaklı mega projeler ve merkeziyetçi yönetim mekanizmaları gibi politika araçlarının, iklim krizini yönetmek bir yana, kentleri özellikle İstanbul bağlamında nasıl yapısal olarak kırılğanlaştırdığını tartışmaktadır. Sonuç olarak çalışma, iklim savunmasızlığını üreten politik-ekonomik dinamikleri görünür kılarak sosyo-ekolojik adalet tartışmalarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1. Neoliberal Kentleşme Politikalarının Ana Dinamikleri: Kırılğan Kentlerin İnşası

Neoliberal kentleşme, yalnızca ekonomik bir yeniden yapılanma biçimi değil; mekânın üretim, kullanım ve bölüşüm ilişkilerini kökten dönüştüren ideolojik ve politik bir projedir. Bu dönüşümün en belirgin sonucu, kentlerin piyasa rasyonalitesinin birincil aktörleri ve sermaye birikiminin ana mekânları haline gelmesidir (Brenner ve Theodore, 2002). Bu süreçte kentsel mekân sistematik olarak metalaştırılmakta; kullanım değeri yerine değişim değerinin merkeze alınmasıyla, Harvey'in (2005) 'mülksüzleştirme yoluyla birikim' olarak kavramsallaştırdığı pratikler kurumsallaşmaktadır. Ancak kentsel mekânın günümüzdeki dönüşümünü kavrayabilmek için 'piyasalaşma' eleştirisinin ötesine geçerek, devletin değişen rolünü ve kentsel metabolizmanın gezegensel ölçekte nasıl tahrip edildiğini çözümlemek gerekmektedir.

1980'lerin sonlarından itibaren neoliberal kentleşme, özellikle metropoller üzerinde hızlı ve yıkıcı dönüşümler yaratmıştır. Mega projelerle somutlaşan bu süreç, büyük çaplı kentsel dönüşüm uygulamalarını teşvik ederek mekânsal adaleti zedelemiş, sosyal eşitsizlikleri artırmış, ekolojik tahribatı derinleştirmiş ve yerinden edilme süreçlerini normalleştirmiştir (Kırlangıç ve Yalçıntan, 2023: 89). Türkiye'de ise neoliberal kentleşme, 2000'li yıllarla birlikte daha da belirginleşmiş ve kentler büyümenin ana motoru, yatırımın temel alanı olarak (yeniden) tanımlanmıştır. Bu dönüşüm dört temel dinamik üzerinden ilerlemiştir: (1) merkeziyetçi yönetim modeli, (2) kamusal varlıkların özelleştirilmesi, (3) kentsel mekânın rant üzerinden yeniden organizasyonu ve (4) mega projeler. Bu dinamikler, kentleri iklim krizi karşısında giderek daha kırılğan hale getiren yapısal koşulları inşa etmektedir.

Birinci dinamik, kent yönetiminin girişimcileşmesiyle birlikte Türkiye'de giderek güçlenen merkeziyetçi yönetim modelidir. Harvey'in (1989) vurguladığı bu girişimcileşme sürecinde yerel yönetimler, hizmet sunan kurumlar olmaktan çıkarak yatırım çekmek ve rekabet gücünü artırmakla yükümlü ekonomik aktörlere dönüşmüştür (Brenner ve Theodore, 2002). 'Büyüme koalisyonları' olarak tanımlanan kamu-özel sektör ittifakları, kentsel politikaların odağına sermaye birikimini yerleştirmiştir (Öktem Ünsal ve Türkün, 2013: 21). Ancak bu süreç, 2000'li yıllardan itibaren gündeme gelen yerelleşme söylemlerine karşın giderek güçlenen bir merkeziyetçi yapıyı beraberinde getirmiştir (Keleş ve Mengi, 2017: 216). Toplu Konut İdaresi (TOKİ), merkezi idarenin bu dönemdeki en güçlü araçlarından biri haline gelmiş; sahip olduğu ayrıcalıklı yasal statüyle kentsel toprakların metalaştırılması ve yeniden dağıtılmasında kilit rol oynamıştır (Balaban, 2012). Peck ve Tickell'in (2002) 'yıkıcı' ve 'inşa edici' neoliberalizm ayrımı

bağlamında, bu süreçte devlet bizzat ‘proje geliştirici’ ve ‘piyasa yapıcı’ olarak sahneye çıkmaktadır. Benzer şekilde 2012 tarihli 6360 sayılı Kanun da bu merkezileşme dinamiklerini güçlendirmiştir. Büyükşehir sınırlarının il mülki sınırlarına genişletilmesi ve il özel idarelerinin kaldırılması, kırsal alanları büyükşehir belediyelerinin yetki alanına dâhil ederek bu alanlar üzerindeki yapılaşma baskısını artırmış ve yerel yönetim yapısının daha merkeziyetçi bir ölçekte yeniden örgütlenmesine yol açmıştır (Keleş, 2014; Şengül, 2017: 269).

İkinci olarak, kamusal varlıkların özelleştirilmesi neoliberal kentleşmenin dikkat çeken bir diğer boyutudur. Su, enerji, yeşil alanlar ve kıyılar gibi ortak yaşam alanlarının ticarileşmesi, 2002 sonrası kent yasalarının yeniden düzenlenmesiyle hız kazanmıştır. Bu süreçte, kentlerin temel yaşam destek sistemleri olan bu ortak varlıklar telafisi mümkün olmayan büyük kayıplara uğramış; 17 yılda 3,7 milyar metrekarelik kamu arazisinin özelleştirilmesiyle sonuçlanmıştır (Giritlioğlu, 2024: 40). Kamusal hizmetler ve alanlar piyasa aktörlerine açılarak devletin denetim rolü sermaye lehine azaltılmıştır (Mavi, 2025: 6).

Üçüncü dinamik, kentsel mekânın değişim değeri üzerinden ele alınması ve kentsel rantın üretimi ve paylaşımı etrafında şekillenmektedir (Harvey, 2005). Kapitalist kentleşme dinamikleri, mekânın bir meta olarak alınıp satılması ve bu süreçte ortaya çıkan rantın paylaşılması üzerine kuruludur (Harvey, 1985: 13). Mekânsal ayrışmanın derinleştiği bu dönemde, kent topraklarını metalaştırmanın ve yeni rant alanlarını açmanın temel aracı olarak kabul edilen kentsel dönüşüm projeleri, çoğu zaman soylulaştırmayla sonuçlanmıştır. Ancak Lees’in de (2008: 2452) vurguladığı üzere, bu sürecin sınıfsal yapısını ve olumsuz imajını gizlemek için kentsel rönesans, kentsel canlandırma, kentsel yenileme ve kentsel sürdürülebilirlik gibi bir politika dili kullanılarak eleştiri ve direniş savuşturulmaya çalışılmaktadır. Oysa kamu yararı vadeden bu projeler, uzunca süredir aynı bölgede yaşayan toplulukları yerinden ederek, artan rantı özel sermayeye transfer etmenin bir mekanizması olarak işlemektedir (Tok ve Oğuz, 2013). Devlet destekli soylulaştırma olarak adlandırılan bu süreçte merkezi ve yerel yönetimler düşük gelirli grupların yaşadığı mahallelerin dönüşümünde aktif ve yönlendirici bir role sahiptir (Hackworth ve Smith, 2001). 2012 tarihli 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, bu bağlamda devlet destekli soylulaştırma ve mülksüzleştirme süreçlerini mümkün kılan önemli yasal mekanizmalardan biri olarak değerlendirilebilir. Riskli yapı tanımının esnekliği ve uygulamadaki keyfiyet nedeniyle yasa, kentin gerçek anlamda afet riski taşıyan bölgeleri yerine, yüksek rant potansiyeli olan alanlarda dönüşümü tetiklemektedir (Kuyucu, 2018: 377). İstanbul’da Fikirtepe, deprem dirençliliği söylemiyle başlayan sürecin nasıl emsal artışlarına ve spekülatif bir gayrimenkul projesine dönüştüğünün en somut örneklerinden biridir (Kuyucu, 2018; Köseoğlu ve Özdemir Sönmez, 2022; Pasta, 2022).

Sulukule ve Tarlabası gibi kentin merkezi ve tarihi alanlarındaki dönüşümler ise alt gelir gruplarını kentin çeperlerindeki altyapısız ve riskli bölgelere iterek sosyal ve ekonomik kırılğanlığı derinleştirmiştir (Güzey, 2009; Öztürk Miroğlu ve Oktik, 2025).

Dördüncü ve en yıkıcı dinamik ise mega projelerdir. Bu projeler, özellikle metropollerde, henüz metalaşmamış yüksek ekolojik değerlere sahip alanları yapılaşmaya açarak yeni rant alanları yaratmanın araçlarından biri haline gelmektedir. Giritlioğlu'nun (2024) 'istilacı kentleşme' olarak kavramsallaştırdığı bu pratikler, doğayı ve ekolojik dengeyi sermaye birikimi önünde bir engel görmekte ve onu sistematik bir biçimde metalaştırmaktadır. İstanbul bağlamında Üçüncü Havaalanı, Üçüncü Köprü ve Kanal İstanbul projeleri bu istilacı mantığın en dikkat çekici örneklerindendir. Bu projeler, İstanbul'un kuzeyindeki ormanlar (karbon yutakları) ve içme suyu havzaları gibi hayati ekolojik alanları hedef alarak, kentin iklim şoklarıyla başa çıkma kapasitesini doğrudan etkilemektedir (Köksal, 2024; Öztürk, 2024; Giritlioğlu, 2024). Dahası bu politikalar, sadece çevre sorunları yaratmamakta; aynı zamanda yoksul ve savunmasız kesimlerin yaşam alanlarını ve geçim kaynaklarını hedef alan bir iklim adaletsizliği sorununu gündeme getirmektedir. Bu süreci anlamak için Brenner ve Schmid'in (2015) 'gezegensel kentleşme' tezi temel bir yol haritası sunmaktadır. Gezegensel kentleşme, kentsel süreçlerin geleneksel kent sınırlarını aştığını ve sermaye birikimi sürecinde tarım arazilerinin, su havzalarının ve ormanların kentsel metabolizmaya dâhil edilerek tüketildiğini öne sürmektedir (Brenner ve Schmid, 2015: 162). Bu süreci Malm'ın (2013: 35-36) 'fosil kapitalizmi' olarak kavramsallaştırdığı yapısal bağımlılıkla da açıklamak mümkündür. Fosil yakıtlar, üretimin mekânsal olarak yoğunlaşmasına ve enerji yoğun kentsel formların (genişleyen banliyöler, özel araç odaklı ulaşım vb.) inşasına olanak tanımaktadır.

Bu dört dinamik birlikte ele alındığında, neoliberal kentleşmenin kentsel kırılğanlığı tesadüfi bir sonuç olarak değil, 'mekânsal seçicilik' mekanizmaları aracılığıyla sistematik biçimde ürettiği söylenebilir. Devlet ve sermaye ortaklığıyla yürütülen bu müdahaleler, ekolojik riskleri toplumsallaştırırken rantı özelleştirmekte; bu durum kentleri iklim şoklarına karşı sistematik olarak savunmasız bırakmaktadır. Kent artık sermaye birikiminin öncelendiği; eşitsizliklerin ve kırılğanlıkların derinleştiği bir mekânsal düzene dönüşmektedir. Bu yapısal dönüşüm, Keleş (2007: 45) ve Mengi'nin (2007: 47) 'kente karşı suç' kavramsallaştırmasıyla ilişkilendirildiğinde, neoliberal dönemde daha yıkıcı ve istilacı bir niteliğe bürünen müdahalelere işaret etmektedir.

2. İklim Krizinin Yapısal Kökenleri: Kırılğanlığın Anatomisi

Çağın en önemli sorunlarından biri olarak değerlendirilen iklim değişikliği, yalnızca çevresel bir olgu değil; ekonomik, sosyal ve siyasal sistemleri derinden sarsan çok boyutlu bir krizdir. Bu krizin merkezinde ise nüfusun ve ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı alanlar olarak kentler bulunmaktadır (Kaya, 2018: 221). Kentler, küresel sera gazı emisyonlarının yaklaşık %60-70'inden sorumlu olmaları bakımından krizin başlıca üreticileri (UN-Habitat, 2011: 16; IPCC, 2023: 44); aynı zamanda iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerine en fazla maruz kalan alanlar olmaları bakımından krizin başlıca mağdurlarıdır (Genç, 2007: 349; IPCC, 2016; 2022). Dolayısıyla bir yandan bu krizden yoğun biçimde etkilenmeleri, öte yandan krizle mücadelede önemli bir kapasiteye sahip olmaları nedeniyle ikili bir rol üstlenen kentler, iklim kriziyle mücadelenin odak noktalarından biridir. Ancak kentlerin bu krizlerle başa çıkma kapasiteleri, içinde bulundukları sosyo-ekonomik ve politik bağlamdan ayrı düşünülemez. Başka bir ifadeyle, iklim krizinin kentler üzerindeki etkilerini anlamak, salt karbon emisyonları veya altyapı yetersizlikleri üzerinden açıklanamaz; sorunun kökeni, 1980'lerden itibaren küresel düzeyde egemen olan neoliberal paradigmanın şekillendirdiği mekânın üretim biçiminde yatmaktadır.

2.1. Neoliberal Paradigma ve Tarihsel Kopuş

Özer'in (2017: 834) dünya kamuoyunu bir araya getiren en önemli çevre sorunlarından biri olarak nitelendirdiği iklim değişikliği, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde "uzun süre boyunca iklimde gözlenen doğal değişimler ile doğrudan ya da dolaylı olarak insan faaliyetlerinin neticesinde ortaya çıkan ve küresel atmosferin kompozisyonunu bozan değişiklik" şeklinde tanımlanmaktadır (BMİDÇS, 2004: 5). 1800'lü yıllarla kıyaslandığında yeryüzü yaklaşık 1,1°C kadar ısınmış; 2011-2020 dönemi ise kayıtlardaki en sıcak on yıl olarak gerçekleşmiştir (UN, 2022). İnsan faaliyetleri sebebiyle 2019'daki sera gazı emisyonları, 2010'a göre yaklaşık %12; 1990 yılına göre ise %54 artmıştır (IPCC, 2022: 6). Ancak iklim değişikliğini yalnızca sıcaklık artışına indirgemek yanıltıcıdır; yeryüzünün birbirine bağlı bir sistem oluşturması nedeniyle iklim sisteminin bir bileşeninde meydana gelen değişimler diğer bileşenleri de etkileyebilmektedir (UN, 2022).

Neoliberalizmin 1980'lerden itibaren kentleşme pratiklerine yansımaları, kent topraklarının ve kamusal hizmetlerin metalaştırılması, kentsel dönüşüm ve mega projeler aracılığıyla rant yaratılması ve kent yönetimlerinin piyasa aktörleriyle birlikte hareket etmesi şeklinde olmuştur. Bu süreç,

kentlerin iklim değişikliği karşısındaki kırılğanlığını artıran bir dizi yapısal sorunu da beraberinde getirmiştir. Ancak neoliberal kentleşmenin iklim krizi üzerindeki etkisini anlamak için, 20. yüzyıl boyunca geliştirilen sürdürülebilir kent düşüncesiyle olan radikal kopuşunu ele almak gerekmektedir.

20. yüzyılın başlarından itibaren, sanayileşmeyle ortaya çıkan kentsel sorunlara yanıt olarak insan ve doğa ilişkisini yeniden ele alan çeşitli kent yaklaşımları geliştirilmiştir. Ebenezer Howard'ın 'Bahçe Kent' modeli (1898), kır-kent dengesini kurarak kendi kendine yeten bir yapı önerisi sunarken (Howard, 2010: 22; Çınar, 2000: 27; Grant, 2006); Clarence Perry'nin 'planlanmış komşuluk birimi' tasarımı ise Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan olumsuz çevresel ve sosyal koşullara alternatif üretme çabasıdır (Perry, 2016: 563; Meenakshi, 2011: 81). Bu erken dönem arayışları Jane Jacobs'ın (1961) modernist ve otomobil odaklı planlama eleştirisinden hareketle karma kullanımların, canlı sokak yaşamının ve yürünebilirliğin önemini vurgulamasıyla derinleşmiştir (Jacobs, 2017: 49; Andreescu ve Besel, 2013: 25). Ian McHarg (1969: 197) ise 'Design with Nature' adlı eseriyle, doğal sistemlerin kentsel planlamaya entegrasyonunu savunmuş ve doğa temelli çözüm arayışlarına katkıda bulunmuştur. Bu düşünce yapısı, Doxiadis'in (1969: 3) "gelecek için yanlış kentler inşa ediyoruz" uyarısında somutlaşan, kentlerin kontrolsüz büyümesine yönelik kaygılarıyla örtüşmektedir.

Neoliberal kentleşme paradigmasının yükselişiyle birlikte insan ve doğa odaklı arayışlar geri planda kalmıştır. Harvey'in (2005) 'mülsüzleştirme yoluyla birikim' olarak tanımladığı süreçte kentsel mekân, sermayenin aşırı birikimini yatırıma dönüştürmenin temel araçlarından biri haline gelmiştir (Harvey, 2013: 155). Kent yaşamını bir meta haline getiren bu süreç (Harvey, 2013: 56), kentsel rantın maksimize edildiği, özel araç odaklı ve doğal alanlarının hızla tüketildiği bir kentleşme modelini öne çıkarırken; Howard'ın yeşil kuşak, Perry'nin yürünebilir komşuluk birimleri, Jacobs'ın canlı sokaklar veya McHarg'ın doğayla uyum ilkeleriyle temsil edilen insan ve doğa odaklı kent yaklaşımlarını geri plana itmiştir. Bu tarihsel kırılma, kentleri iklim krizine karşı yapısal olarak daha kırılğan hale getiren temel dinamiklerden biridir.

2.2. Neoliberal Kent Formunun İklim Üzerindeki Etkileri

Neoliberal kentleşme pratikleri, genişleyen banliyöler, enerji verimsiz binalar ve özel araç odaklı ulaşım sistemleri üzerine inşa edilmiştir. Nitekim yapılan araştırmalar, kentsel yapıyı çevrenin sera gazı emisyonlarının %75'inden sorumlu olduğunu; binaların ise bunun %37'sini oluşturduğunu ortaya koymaktadır (WGBC, 2021: 11). IPCC'ye (2023: 44) göre insan kaynaklı iklim değişikliği; enerji ve arazi kullanımı, arazi kullanımındaki değişiklikler,

yaşam tarzları, tüketim ve üretim kalıplarıyla bağlantılı bir asrı aşkın süredir gerçekleşen net sera gazı emisyonlarının sonucudur.

Enerji verimliliğinden yoksun, beton ağırlıklı yapılı çevre, kentsel ısı adası etkisini güçlendirerek sıcaklıkları artırmakta; artan sıcaklıklar ise soğutma ihtiyacını ve buna bağlı enerji tüketimini yükselterek emisyonları artırmaktadır (Oke, 1982). Ulaşım sektörü, küresel enerji kaynaklı karbondioksit emisyonlarının %23'ünden sorumludur ve sektörden kaynaklanan emisyonlar diğer sektörlerle kıyasla daha hızlı artmaktadır (SLoCaT, 2018: 10; EPA, 2022). Harvey'in (2012: 87, 88) altını çizdiği gibi, planlama politikaları aracılığıyla banliyö bölgeleri kayırılmış, kentsel iç bölgelerin ihtiyaçları ise göz ardı edilmiştir. Neoliberal politikalar, toplu taşıma yerine bireysel araç kullanımını teşvik eden otoyol ve köprü gibi altyapı yatırımlarını önceleyerek ulaşım kaynaklı karbon emisyonlarını artıran ve kentsel iklim kırılğanlığını derinleştiren bir yapı üretmiştir.

Kentsel rantın maksimize edilmesi amacıyla doğal alanlar, tarım arazileri ve ormanlar hızla yapılaşma sürecine dâhil edilmekte; bu durum, McHarg'ın (1969) vurguladığı 'arazinin doğal süreçleriyle uyumlu planlama' ilkesiyle çelişmektedir. Oysa ormanlar ve sulak alanlar temel karbon yutaklarıdır ve bu alanların yok edilmesi yalnızca ekosistem kaybına değil, aynı zamanda yıllarca depolanan karbonun atmosfere salınmasına da yol açmaktadır (Göksoy Sevinçli ve Bayrakçı, 2024: 1002; Ekinci, 2025: 22). Yüzey örtüsünün geçirimsiz hâle gelmesi, plansız yapılaşma ve doğal drenaj sistemlerinin tahribi, kentlerde sel riskini artırmaktadır (EC, 2013: 17). Tüm bu süreç, Malm'ın (2013; 2014) 'fosil kapitalizmi' olarak adlandırdığı yapısal bağımlılıkla birleştiğinde, karbon-yoğun bir kentsel formun inşasını zorunlu kılmaktadır.

2.3. Kırılğanlığın Üç Boyutu: Fiziksel-Mekânsal, Sosyal-Ekonomik ve Kurumsal

Neoliberal kentleşme politikalarının yarattığı yapısal dönüşümler, kentleri çok katmanlı bir kırılğanlık alanı hâline getirmiştir. Adger'in (2006: 269, 270) tanımı doğrultusunda kırılğanlık; maruziyet, duyarlılık ve uyum kapasitesinin bileşiminden oluşmakta ve bu bileşenler doğal sistemlerden olduğu kadar güç ilişkilerinden ve ekonomik çıkar ağlarından da beslenmektedir. Kente özgü koşullar, iklim tehlikelerine maruz kalma olasılığını ve bu tehlikelerle baş edebilme kapasitesini değiştirmekte; dolayısıyla kırılğanlık, kent ölçeğinde yerleşik ve farklılaşmış bir niteliğe bürünmektedir (Kaya, 2018: 222). Bu bağlamda kentsel kırılğanlık üç temel boyut altında incelenebilir.

2.3.1. Fiziksel-Mekânsal Kırılğanlık

Kentlerin coğrafi konumu, yoğun yapılaşma biçimleri ve altyapı yetersizlikleri, iklim değişikliğinin etkilerini şiddetlendirmektedir (Kaya, 2018). Kentsel rant odaklı büyümenin bir sonucu olan yoğun betonlaşma ve yüzey örtüsünün geçirimsizleşmesi, şiddetli yağışlar sırasında sel riskini artırırken özellikle kıyı kentlerini deniz seviyesinin yükselmesine karşı giderek daha savunmasız hâle getirmektedir. Su döngüsündeki bozulmalar ise içme suyuna erişimi zorlaştırmaktadır (Tuğaç, 2014: 10). Nitekim İstanbul'da 2009 ve 2017 yıllarında can kayıplarına yol açan yıkıcı seller, aşırı yağışların yanı sıra dere yataklarının yapılaşmaya açılması ve doğal drenaj sistemlerinin bozulması gibi kentsel müdahalelerin sel riskini ve etkilerini artırdığını göstermektedir (EC, 2013: 17; Kaya, 2018). Kentsel ısı adası etkisi de betonlaşmayla paralel olarak artmakta; kent içi sıcaklıklar kırsal alanlara göre önemli ölçüde yükselmektedir (Oke, 1982; Kotharkar vd. 2018: 1012). Bu durum, özellikle yaz aylarında yaşlılar ve kronik hastalar gibi hassas gruplar için sağlık riski oluşturmakta; artan soğutma ihtiyacı nedeniyle enerji tüketimini ve buna bağlı emisyonları artırmaktadır.

Rant odaklı mega projeler ve plansız yapılaşma sonucunda doğal ekosistemlerin ve karbon yutaklarının kaybı, kentlerin iklim değişikliğine uyum kapasitesini azaltarak fiziksel-mekânsal kırılğanlığı derinleştirmektedir (CCN, 2014). Önceki bölümde İstanbul örneği üzerinden tartışıldığı üzere, ekolojik açıdan hassas alanların yapılaşma baskısı altına girmesi, iklim kaynaklı risklere maruziyeti artırırken bu risklerle başa çıkmayı sağlayan doğal sistemlerin kapasitesini de zayıflatmaktadır (HIC, tarihsiz; MİMDAP, 2015; Doğru vd. 2020).

2.3.2. Sosyal-Ekonomik Kırılğanlık ve İklim Adaleti

İklim değişikliğinin etkileri toplumsal gruplar arasında eşit dağılmamaktadır. Küresel ölçekte en zengin %10'luk kesim emisyonların %52'sinden sorumluyken, en yoksul %50'lik kesim yalnızca %7'sinden sorumludur (OXFAM, 2020: 1-3). Bu eşitsizlik, kent ölçeğinde çok daha keskin bir biçimde ortaya çıkar. Neoliberal kentleşme politikaları, yoksulları, göçmenleri, kadınları ve diğer dezavantajlı grupları iklim tehlikelerine daha fazla maruz bırakan bir mekânsal ayrışma üretmektedir. Nitekim bu gruplar genellikle sel yatakları, dik eğimli alanlar veya sanayi bölgelerine yakın riskli konut alanlarında yaşamaktadır (Doğru, 2021: 32; Uncu, 2019; Hırlak Çam ve Bilgili, 2025).

Türkiye'de kentsel dönüşüm politikaları, özellikle 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'la birlikte afet riskini azaltma söylemi üzerinden yeniden şekillenirken, kentin merkezi

alanlarının sermaye birikimi doğrultusunda yeniden yapılandırılması ve alt gelir gruplarının çeperlere yönlendirilmesi gibi sonuçlar doğurmuştur (Öktem Ünsal ve Türkün, 2013; Türkün ve Aslan, 2013). Örneğin, İstanbul'un kuzey çeperinde, özellikle Arnavutköy'de, TOKİ eliyle inşa edilen toplu konutlar ve Üçüncü Havalimanı gibi mega projelerin çevresindeki hızlı yapılaşma, bu bölgelere yönlendirilen alt gelir gruplarını gürültü ve hava kirliliğine maruz bırakmakta; altyapı yetersizliği ve orman alanlarının tahribi nedeniyle de bölgede sel riskini artırmaktadır (Balaban, 2012; Erensü ve Karaman, 2017). Yaşanan bu zorunlu mekânsal yer değiştirme, alt gelir gruplarının sosyal ağlarını parçalayarak ve ekonomik yüklerini artırarak iklim şoklarına karşı uyum kapasitelerini zayıflatmakta ve 'iklim soylulaştırması' tartışmalarıyla ilişkilendirilebilecek bir sürece işaret etmektedir (Anguelovski vd., 2019; Gould ve Lewis, 2016). Devlet, afet riskini gerekçe göstererek kentin rant değeri yüksek alanlarını güvenli hale getirirken, düşük gelirli kesimleri kentin ekolojik olarak en savunmasız bölgelerine itmektedir. Bu durum, iklim dirençliliğini sağlayan kentsel olanaklara erişimin giderek satın alma gücüne bağlı hâle geldiği ve sınıflar arasındaki ekolojik eşitsizliğin derinleştiği bir kent yapısı üretmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de otoriter neoliberal kentleşme pratiği, bir 'istisna hâli' yaratarak yasal ve kurumsal düzenlemeleri esnetmekte (Bayırbağ ve Penpecioğlu, 2022); ekolojik maliyetlerin alt gelir gruplarına aktarılmasına yol açarak iklim adaletsizliğini yapısal olarak derinleştirmektedir (Acara, 2022).

2.3.3. Kurumsal Kırılğanlık

İklim politikalarının büyük ölçüde merkezi yönetim tarafından belirlenmesiyle birlikte yetersiz mali kaynaklar, teknik kapasite eksikliği, mevzuat sınırlılıkları ve kurumsal koordinasyon sorunları, yerel yönetimlerin iklimle mücadeledeki hareket alanını daraltmakta ve uyum ve azaltım politikalarında etkin bir rol üstlenmelerini zorlaştırmaktadır (Ulusoy ve Topal, 1997; Ekinci, 2025). 6360 sayılı Yasa'nın yarattığı merkeziyetçi yapı, bu sorunu daha da derinleştirmiştir. Her ne kadar Türkiye'de 30 büyükşehirden 27'si için Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı (YİDEP) hazırlanmış olsa da (Birpınar, 2021) bu planların uygulama mekanizmalarının zayıflığı kurumsal kırılğanlığın devam ettiğini göstermektedir (Özan, 2025). Örneğin, İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı'nda (2022: 121) kentin kuzeyindeki orman alanlarının korunması hedeflenirken, aynı dönemde merkezi hükümet tarafından Kanal İstanbul projesinin hayata geçirilmek istenmesi, kurumsal çelişkiyi ve merkezi yönetimin yatırım politikaları ile yerel iklim hedefleri arasındaki kurumsal uyumsuzluğa işaret etmektedir. Bu tür çelişkiler, planlamanın kamusal ve ekolojik hedefleri gözeten bir denetim mekanizması olma işlevinin zayıflayarak sermaye birikimini kolaylaştıran bir araca dönüşebildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, kentlerin iklim değişikliği karşısındaki dirençliliğinin yalnızca fiziksel önlemlerle sağlanamayacağı;

sosyal ve yönetsel kapasitenin geliştirilmesinin de dirençliliğin temel bileşenlerinden biri olduğu söylenebilir (Tuğaç, 2019).

Bu üç kırılğanlık boyutu birlikte ele alındığında, kentsel kırılğanlığın yalnızca çevresel bir mesele olmadığı; mekânsal düzenlemeler, toplumsal eşitsizlikler ve yönetsel kapasite sınırlarının kesişiminde oluşan çok katmanlı bir olgu olduğu görülmektedir. Neoliberal politikalar, bu kesişimi sistematik olarak derinleştirerek kentleri iklim krizine karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Ekinci'nin (2025: 16) belirttiği gibi iklim krizi, "sürekli ve kesintisiz gelişme fikrine dayalı ilerleme anlayışının yerine, sınırları tanıyan ve sorumluluğu önceleyen yeni bir paradigmayı" zorunlu kılmaktadır. Bu yapısal kırılğanlık, kentlerin iklim şokları karşısındaki direnç kapasitesini aşındırmakta ve sosyo-ekolojik adalet arayışını her zamankinden daha acil kılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, 1980 sonrası küresel ölçekte egemen hâle gelen neoliberal kentleşme politikalarının kentleri iklim değişikliği karşısında nasıl yapısal olarak daha kırılğan, savunmasız ve adaletsiz hâle getirdiğini tartışmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan literatür ve Türkiye örneğine ilişkin değerlendirmeler, iklim krizinin salt teknik bir 'doğa olayı' veya mühendislik sorunu olmadığını; Harvey (2005) ile Brenner ve Theodore'un (2002) vurguladığı sermaye birikiminin mekânsal dinamikleri ve Malm'ın (2013; 2014) 'fosil kapitalizmi' kavramsallaştırmasıyla ilişkili politik-ekonomik bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kent, yalnızca iklim etkilerinin sahnesi değil; bu etkilerin bizzat üretildiği ve toplumsal olarak eşitsiz dağıtıldığı merkezdir.

Neoliberal kentleşmenin Türkiye örneğindeki dört temel dinamiği —merkeziyetçi yönetim, kamusal varlıkların özelleştirilmesi, rant odaklı mekânsal dönüşüm ve mega projeler— kentlerin iklim direncini sistematik olarak aşındırmıştır. Pelling'in (2003) toplumsal dirençlilik yaklaşımı doğrultusunda değerlendirildiğinde, bu politikaların yalnızca fiziksel çevreyi değil, yerinden edilme ve mekânsal ayrışma süreçleri aracılığıyla kentlilerin sosyal ağlarını ve iklim şoklarıyla başa çıkma kapasitelerini de zayıflatığı söylenebilir. 6306 sayılı Yasa gibi düzenlemeler çerçevesinde afet riskini azaltma gerekçesinin 'bir istisna hâli' yaratacak şekilde kullanılması (Bayırbağ ve Penpecioglu, 2022) ve bunun rant transferi süreçleriyle ilişkilendirilmesi, kentsel mekânın yaşam alanından çok yatırım nesnesi olarak ele alınmasını güçlendirmiştir. Daha geniş ölçekte neoliberal kentleşme, Howard, Jacobs ve McHarg'ın temsil ettiği insan ve doğa merkezli kent düşüncesinden radikal bir kopuşu ifade etmekte; fosil yakıta bağımlı

ulaşım sistemleri ve Kuzey ormanları ve su havzaları gibi doğal karbon yutaklarının tahribi yoluyla iklim krizini derinleştirmektedir.

Çalışmanın öne çıkardığı temel noktalardan biri, iklim kırılğanlığının toplumsal olarak eşitsiz dağıldığıdır. OXFAM (2020) verilerinin gösterdiği emisyon sorumluluğundaki büyük eşitsizliğe karşın, düşük gelirli ve dezavantajlı toplumsal grupların iklim risklerine daha fazla maruz kalması, iklim krizinin temel adalet sorunlarından birini oluşturmaktadır (Doğru, 2021: 32; Uncu, 2019; Hırlak Çam ve Bilgili, 2025). Neoliberal dönemde derinleşen mekânsal ayrışma, merkezdeki rant değeri yüksek ve görece güvenli kentsel alanlara erişimin gelir düzeyine bağlı olarak farklılaşmasına, alt gelir gruplarının ise daha yüksek ekolojik risklerle karşı karşıya kalmasına yol açarak ‘iklim soylulaştırması’ tartışmalarıyla ilişkilendirilebilecek süreçleri ve ekolojik eşitsizlikleri derinleştirmektedir (Anguelovski vd., 2019; Gould ve Lewis, 2016). Naomi Klein’in (2014) belirttiği gibi, piyasa temelli çözümler büyüme odaklı paradigmayı sorgulamadığı sürece bu yapısal eşitsizliği derinleştirme riski taşımaktadır.

Kurumsal boyutta ise yerel yönetimlerin mali ve teknik kapasite sınırlılıkları ile merkezi yönetimin yatırım politikaları ve yerel iklim hedefleri arasındaki uyumsuzluk, etkili iklim eyleminin önündeki temel engeller arasında yer almaktadır. Dolayısıyla iklim dirençli kentlerin önündeki sorun yalnızca teknik bilgi eksikliği değildir; inşaat sektörünü ekonomik büyümenin temel araçlarından biri olarak konumlandıran birikim rejimi de kentsel kırılğanlığın yapısal kaynaklarından biridir. Dirençlilik yaklaşımı, mülkiyet ilişkilerini ve devlet politikalarının sınıfsal etkilerini sorgulamadığı sürece kentsel toprağın metalaşmasını ve doğanın sermaye birikimi uğruna tahrip edilmesini göz ardı etme riski taşımaktadır.

Sonuç olarak, kentleri iklim krizine karşı gerçekten dirençli kılmak mevcut neoliberal büyüme içindeki teknik revizyonlarla mümkün görünmemektedir. Bu doğrultuda ihtiyaç duyulan dönüşüm, kentsel toprağın değişim değerinden ziyade kullanım değerini merkeze alan ve doğayı bir kaynak deposu olarak değil, kentsel metabolizmanın bir parçası olarak gören farklı bir kentleşme paradigmasına yönelmeyi gerektirmektedir. Mumford’un (2007) hatırlattığı gibi, kentlerin tarihsel evrimini göz ardı ederek geleceğe yönelik anlamlı bir adım atılamaz. Yaşanabilir ve dirençli kentlerin inşası, sermaye birikiminin kısa vadeli çıkarları yerine sosyo-ekolojik adalet ilkelerini önceleyen bir dönüşüm iradesini gerektirmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan ederim. Aksi bir durumun tespiti halinde Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

İntihal Beyanı: Turnitin yazılımıyla makalenin benzerlik taraması yapılmıştır.

Kaynakça

Acara, E. (2022). Türkiye'deki güncel ekolojik çelişkilerin kentsel kökenleri. İçinde *Tamamlanmamış kentsel devrim: Günümüz Türkiye'sinde kent, kriz ve gündelik hayat*. (Der. E. Acara ve M. Penpecioglu) (ss. 97-116). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Acara, E. ve Penpecioglu, M. (2022). Giriş. İçinde *Tamamlanmamış kentsel devrim: Günümüz Türkiye'sinde kent, kriz ve gündelik hayat*. (Der. E. Acara ve M. Penpecioglu) (ss. 1-18). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Adger, W. N. (2006). Vulnerability. *Global Environmental Change*, 16(3), 268-281. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2006.02.006>

Andreescu, V. ve Besel, K. (2013). Lewis Mumford and Jane Jacobs as precursors of New Urbanism: residents' reaction to different urban visions. İçinde *Back to the future New Urbanism and the rise of neotraditionalism in urban planning*. (Ed. K. Besel ve V. Andreescu) (ss.15-28). University Press of America.

Anguelovski, I., Connolly, J.J.T., Pearsall, H., Shokry, G., Checker, M., Maantay, J., Gould, K., Lewis, T., Maroko, A. ve Roberts, J.T. (2019). Why green "climate gentrification" threatens poor and vulnerable populations. *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 116(52), 26139-26143 <https://doi.org/10.1073/pnas.1920490117>

Balaban, O. (2012). The negative effects of construction boom on urban planning and environment in Türkiye: Unraveling the role of the public sector. *Habitat International*, 36(1), 26-35. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2011.05.003>

Bayırbağ, M. K. ve Penpecioglu, M. (2022). Kentsel kriz: Yabancılaşmanın yönetişiminin sınırları. İçinde *Tamamlanmamış kentsel devrim: Günümüz Türkiye'sinde kent, kriz ve gündelik hayat*. (Der. E. Acara ve M. Penpecioglu) (ss. 21-42). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) (2004). Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı (UNDP) Yayını.

Birpınar, M. E. (2021). İklim değişikliğiyle mücadelenin uluslararası, ulusal ve yerel boyutları. *Şehir ve Toplum*, 18, 7-20.

- Brenner, N. ve Theodore, N. (2002). Cities and the geographies of “actually existing neoliberalism”. *Antipode*, 34(3), 349–379. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00246>
- Brenner, N., ve Schmid, C. (2015). Towards a new epistemology of the urban. *City*, 19(2-3), 151-182. <https://doi.org/10.1080/13604813.2015.1014712>
- Bulkeley, H., ve Betsill, M. (2005). Rethinking sustainable cities: Multilevel governance and the “urban” politics of climate change. *Environmental Politics*, 14(1), 42–63. <https://doi.org/10.1080/0964401042000310178>
- Climate Change News (CCN). (2014). WWF: Wildlife populations down 50% in last 40 years. <https://www.climatechangenews.com/2014/09/29/wildlife-populations-have-halved-in-40-years/>
- Çınar, T., (2000). Bahçekent modelinin düşünsel kökenleri ve kent bilime katkıları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergi*, 55(1), 27-50. <https://izlik.org/JA62WX98XE>
- Doğru, A. Ö., Sözen, S. ve Orhon, D. (2020). İstanbul’un Kuzey Ormanları’ndaki kayıplar ve etkileri. <https://sarkac.org/2020/11/istanbulun-kuzey-ormanlarindaki-kayıplar-ve-etkileri/>
- Doğru, B. (2021). İklim krizi veya “adaletin bu mu dünya?”. *Şehir ve Toplum*, 18, 29-36.
- Doxiadis, C. (1969). Ecumenopolis: Tomorrow’s city. <http://www.doxiadis.org/Downloads/ecumenopolis%20tomorrow%27s%20city.pdf>
- EC. (2013). *Adaptation strategies for European cities final report*. European Commission, Directorate General for Climate Action.
- Ekinci, E. (2025). İklim değişikliği ve yerel yönetimler: Kentsel uyum ve azaltım. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 15-36. <https://doi.org/10.46849/guiibd.1661524>
- EPA (2022). *Fast facts on transportation greenhouse gas emissions*. <https://www.epa.gov/greenvehicles/fast-facts-transportation-greenhouse-gas-emissions>
- Erensü, S. ve Karaman, O. (2017). The work of a few trees: Gezi, politics and space. *Int J Urban Regional*, 41, 19-36. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12387>
- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de kentleşme ve doğal afet riskleri ile ilişkisi. (ss. 349-358). *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara.
- Giritlioğlu, P. P. (2024). İstilacı kentleşme ve çevresel etkileri: İstanbul örneği. *Mimarist*, 79, 36-45.

- Gould, K., ve Lewis, T. (2016). *Green gentrification: Urban sustainability and the struggle for environmental justice*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315687322>
- Göksoy Sevinçli, B. ve Bayrakçı, E. (2024). Kentsel altyapının iklim değişikliğine karşı dirençli hale getirilmesinde yeşil altyapı çözümleri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 7(4), 1001-1014. <https://doi.org/10.33712/mana.1568465>
- Grant, J. (2006). Planning the good community: New Urbanism in planning and practice.
https://www.researchgate.net/publication/283326797_Planning_the_good_community_New_urbanism_in_theory_and_practice
- Güzey, Ö. (2009). Sulukule’de kentsel dönüşüm: Devlet eliyle soylulaştırma. *Mimarlık*, 346, 73-80.
- Habitat International Coalition (HIC). (Tarihsiz). Forests and lakes destroyed for Istanbul’s 3rd airport. <https://hic-net.org/forests-and-lakes-destroyed-for-istanbul-3rd-airport/>
- Hackworth, J. ve Smith, N. (2001). The changing state of gentrification. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 92(4), 464-477.
<https://doi.org/10.1111/1467-9663.00172>
- Harvey, D. (1985). *Consciousness and the urban experience: Studies in the history and theory of capitalist urbanization*. Johns Hopkins University.
- Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: The transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 71(1), 3–17. <https://doi.org/10.2307/490503>
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.
- Harvey, D. (2012). *Postmodernliğin durumu*. (Çev. S. Savran). Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2013). *Asi şehirler*. (Çev. A. D. Temiz). Metis Yayınları.
- Hırlak Çam, F. ve Bilgili, A. (2025). İklim değişikliğinden iklim adaletine yerel yönetimlerin rolü. *Troyacademy*, 10(1), 55-69.
<https://doi.org/10.31454/troyacademy.1591237>
- Howard, E. (2010). *To-morrow: a peaceful path to real reform*. Cambridge University Press.
- IPCC (2016). *Publication and data reports*.
http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml
- IPCC (2022). *Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. Contribution of working group II to the sixth assessment report of the*

intergovernmental panel on climate change (Eds. H.O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegria, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781009325844>

IPCC (2023). *AR6 synthesis report: Climate change 2023*.
<https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>

İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı (İİDEP). (2022). İklim Senaryoları. chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://cevre.ibb.istanbul/wp-content/uploads/2022/05/Iklim_Senaryolari_Raporu.pdf

Jacobs, J. (2017). *Büyük Amerikan şehirlerinin ölümü ve yaşamı* (B. Doğan, Çev.). Metis Yayınları.

Kaya, Y. (2018). İklim değişikliğine karşı kentsel kırılganlık: İstanbul için bir değerlendirme. *International Journal of Social Inquiry*, 11(2), 219-257.
<https://izlik.org/JA56UL89XH>

Keleş, R. (2007). Kente karşı suç. *Dosya, 06: Kent ve Suç*, 45-46. TMMOB Ankara Şubesi.

Keleş, R. (2014). *Kentsel politika ve planlama*. İmge Kitabevi.

Keleş, R. ve Mengi, A. (2017). *Kent hukuku*. İmge Kitabevi.

Kırlangıç, Ö. ve Yalçınan, M. C. (2023). 2000 sonrası Türkiye mekân siyasetinde “başka türlü” mimarlık ve planlama pratikleri. *Mimarist*, 77, 89-96.

Klein, N. (2014). *This changes everything: Capitalism vs. the climate*. Simon & Schuster.

Kotharkar, R., Ramesh, A. ve Bagade, A. (2018). Urban heat island studies in South Asia: A critical review. *Urban Climate*, 24, 1011-1026.
<https://doi.org/10.1016/j.uclim.2017.12.006>

Köksal, T. G. (2024). İstanbul’un mega projelerle imtihanı. *Mimarist*, 79, 60-63.

Köseoğlu, F. G., ve Özdemir Sönmez, N. (2022). Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi kente karşı işlenmiş bir suç mudur? *İdealkent*, 13(37), 1963-1980.
<https://doi.org/10.31198/idealkent.1134298>

Kuyucu, T. (2018). Türkiye’de kentsel dönüşümün dönüşümü: Hukuki ve kurumsal çatışmalar üzerinden bir açıklama denemesi. *İdealkent*, 9(24), 364-386.
<https://doi.org/10.31198/idealkent.447526>

Lees, L. (2008). Gentrification and social mixing: Towards an inclusive urban renaissance? *Urban Studies*, 45(12), 2449-2470.
<https://doi.org/10.1177/0042098008097099>

- Malm, A. (2013). The origins of fossil capital: From water to steam in the British cotton industry. *Historical Materialism*, 21(1), 15-68.
- Malm, A. (2014). *Fossil capital: The rise of steam power and the roots of global warming*. Verso.
- Mavi, İ. (2025). Kentsel dönüşüm ve yerel direnç hareketleri: Türkiye’de yeni kentleşme pratikleri. *İçinde Kentleşme, çevre ve göç politikaları*. (Ed. V. Turan) (ss. 1-22). Özgür Yayınları.
- McHarg, I. L. (1969). *Design with nature*. Natural History Press.
- Meenakshi, A. (2011). Neighborhood unit and its conceptualization in the contemporary urban context. *Institute of Town Planners India Journal*, 8(3), 81-87.
- Mengi, A. (2007). Kente karşı suç-imar suçu. *Dosya*, 06: Kent ve Suç, 47-49. TMMOB Ankara Şubesi.
- MİMDAP (2015). Kuzey Ormanları Savunması’ndan 3. Havalimanı raporu: Kurtarmak için geç değil! <https://mimdap.org/haberler/kuzey-ormanlari-savunmasindan-3-havalimany-raporu-kurtarmak-icin-gec-dedhil/>
- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent: Kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği*. Ayrıntı Yayınları.
- Oke, T. R. (1982). The energetic basis of the urban heat island. *Quarterly Journal of the Royal Meteorological Society*, 108(455), 1-24. <https://doi.org/10.1002/qj.49710845502>
- OXFAM (2020). *Oxfam media briefing, confronting carbon inequality, putting climate justice at the heart of the COVID-19 recovery*. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/confronting-carbon-inequality-putting-climate-justice-at-the-heart-of-the-covid-621052/>
- Öktem Ünsal, B. ve Türkün, A. (2013). Neoliberal kentsel dönüşüm kentsel alanlarda sınıfsal tahliye, yoksullaşma ve mülksüzleşme. *İçinde Mülk mahal insan* (Der. A. Türkün) (ss. 17-42). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özan, Ö. (2025). Türkiye’nin iklim değişikliği politikalarının Avrupalılaşması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1), 1-16. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1495646>
- Özer, Y. E. (2017). İklim değişikliği yönetimindeki aktörlerin analizi ve Türkiye. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(4), 833-851. <https://doi.org/10.17130/ijmeh.2017433411>
- Öztürk Miroğlu, F. S., ve Oktik, N. (2025). Kentsel dönüşümün toplumsal tabakalaşma ve sınıfsal ayrışmaya etkisi: Türkiye’den alan araştırmaları üzerinden bir değerlendirme. *Anasay*, 32, 363-372. <https://izlik.org/JA29NJ45DZ>

Öztürk, D. (2024). İstanbul'un "mega" dönüşümünü haritalamak. *Mimarist*, 79, 70-73.

Pasta, F. (2022). Fikirtepe in limbo: urban transformation, cross-border migration, and re-peripheralization in Istanbul. İç. *Embodying Peripheries* (Eds. G. Forte ve G.K. Hwa) (ss. 170-199). UC Berkeley Global Urban Humanities Initiative, Florence University Press.

Peck, J. ve Tickell, A. (2002). Neoliberalizing space. *Antipode*, 34(3), 380-404. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00247>

Pelling, M. (2003). *The vulnerability of cities: Natural disasters and social resilience*. EARTHSCAN Publications Ltd.

Perry, C. A. (2016). The neighborhood unit from the regional plan of New York and its environs (1929). İçinde *The city reader* (Eds. R. T. LeGates ve F. Stout) (ss. 563-575). Taylor & Francis Group.

Schindler, S. (2022). Güneyli Şehircilik Paradigmasına Doğru. İç. *Tamamlanmamış kentsel devrim: Günümüz Türkiye'sinde kent, kriz ve gündelik hayat* (Der. E. Acara ve M. Penpecioglu) (ss. 43-70). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

SLOCaT (2018). Transport and climate change global status report 2018. https://www.slocat.net/wp-content/uploads/legacy/slocat_transport-and-climate-change-2018-high-res.pdf

Şengül, H. T. (2017). Türkiye'nin yerel yönetim deneyimi. İçinde *Kent sosyolojisi* (Ed. F. Güneş) (ss. 269-292). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tok, E. ve Oğuz, M. (2013). Manifestations of neoliberal urbanisation: The case of Sulukule/Istanbul. *Planlama*, 23(2), 57-66. <https://doi.org/10.5505/planlama.2013.65265>

Tuğaç, Ç. (2014). İklim güvenliği kapsamında su kaynaklarının yönetimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 23(3), 1-30.

Tuğaç, Ç. (2019). Kentsel dirençlilik perspektifinden yerel yönetimlerin görevleri ve sorumlulukları. *İdealkent*, 28(10), 984-1019. <https://doi.org/10.31198/idealkent.634144>

Türkün, A. ve Aslan, Ş. (2013). Ayazma ve Tepeütü'nden Bezirganbahçe'nin "konut depolarına": Mekânı değişen yoksulluk. İçinde *Mülk mahal insan* (Der. A. Türkün) (ss. 355-389). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ulusoy, A. ve Topal, A. K. (1997). Yerel yönetimlerin mali sorunları ve çözüm önerileri. *Türk İdare Dergisi*, 69(414), 203-209.

United Nations (2022). *What is climate change?* <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>

Uncu, B. A. (2019). *İklim için kentler-yerel yönetimlerde iklim eylem planı*. Dijital Düşler Basım Yayın.

UNDP (2020). *Human development report 2020: The next frontier human development and the anthropocene*. United Nations Development Programme.

UN-Habitat (2011). *Cities and climate change: Policy directions*. Global Report on Human Settlements. Earthscan.

WGBC (2021). Beyond buildings report. https://worldgbc.s3.eu-west-2.amazonaws.com/wp-content/uploads/2022/08/10190455/BeyondBuildings_reduced_compressed.pdf

Extended Abstract

Vulnerable Cities: How Neoliberal Urbanization Policies Exacerbate Climate Change Impacts

This study investigates the structural relationship between neoliberal urbanization policies and the escalating vulnerability of modern cities to the multifaceted impacts of climate change, drawing on critical frameworks from human geography and political ecology. Since the global ideological shift of the 1980s, neoliberalism has fundamentally reshaped urban spaces by prioritizing market-oriented development, commodifying public assets, and radically restructuring governance mechanisms. This transformation has not only altered the physical and aesthetic form of cities but has also produced deep socio-spatial inequalities that systematically weaken urban resilience to climate-related risks such as catastrophic flooding, extreme heatwaves, and prolonged droughts.

The central argument of this research is that urban vulnerability is not an incidental or natural outcome of geographical location; rather, it is a structurally produced condition shaped by neoliberal policy interventions. These policies erode cities' capacity to respond to ecological shocks by privileging profit-driven growth over environmental stability. In this context, neoliberal urbanization transforms cities into intensive sites of capital accumulation, where ecological risks are socialized—borne by the public and the environment—while economic benefits are privatized and concentrated among elite groups. Consequently, climate change emerges not merely as an environmental issue but as a socio-political and economic phenomenon embedded within the metabolic processes of contemporary urbanization.

To understand the structural roots of this vulnerability, the study engages with the theoretical frameworks of ‘planetary urbanization’ and ‘fossil capitalism’, arguing that the current climate crisis represents an internal contradiction of capital’s spatial expansion. By examining the historical shift from 20th-century nature-centric planning models—associated with figures such as Jane Jacobs and Ian McHarg—toward a model of ‘accumulation by dispossession’, the research highlights how the exchange value of urban land has come to supersede its use value. This perspective provides an important analytical framework for understanding the Turkish case.

In Turkey, the construction of urban vulnerability is driven by four interrelated dynamics: the rise of centralized governance, the aggressive privatization of public assets, rent-driven spatial restructuring, and the proliferation of mega-projects. Legal and institutional mechanisms—most notably Law No. 6306 and Law No. 6360—serve as key mechanisms for this state-led spatial transformation. Although these laws are often framed in terms of safety and resilience, critical analysis suggests that they frequently function as tools for marginalizing low-income populations, displacing them from high-value urban centers to make way for speculative real estate development. Rather than reducing vulnerability, these policies redirect development toward high-profit areas, reinforcing socio-ecological inequalities and leaving marginalized groups more exposed to climate risks.

The study further conceptualizes urban vulnerability as a multidimensional phenomenon encompassing physical, socio-economic, and institutional dimensions, all exacerbated by the neoliberal paradigm. Physically, the drive for maximum density and the loss of permeable green spaces increase exposure to environmental hazards. For example, the replacement of natural drainage systems with concrete infrastructure contributes directly to the severity of urban flash floods. Furthermore, the energy-intensive urban form characteristic of neoliberal development reinforces the urban heat island effect, creating a feedback loop that amplifies local climate impacts.

Socially, the impacts of climate change are distributed unevenly across society. Marginalized populations are disproportionately affected due to spatial segregation into ecologically precarious areas such as floodplains or industrial peripheries, where adaptive capacity is limited and access to resilient infrastructure is inadequate. This process, often described as ‘climate gentrification’, highlights how resilience itself becomes a commodified asset accessible primarily to wealthier groups. At the same time, the ‘state of exception’ in planning practices frequently bypasses environmental protections to facilitate capital accumulation.

Institutionally, increasing centralization has weakened local governance and constrained community-led climate initiatives. Even when local climate action plans are developed, they are often undermined by centrally imposed mega-projects that prioritize short-term economic gains over long-term ecological sustainability.

In cities such as Istanbul, the impacts of these policies are evident in large-scale ‘invasive urbanization’ projects, including the Third Bosphorus Bridge, Istanbul Airport, and the controversial Kanal Istanbul project. These developments target the city’s remaining ecological buffers—particularly the northern forests and critical water basins—which serve as essential carbon sinks and thermal regulators. Their destruction not only increases carbon emissions through deforestation and induced traffic but also weakens the city’s natural defenses against drought and extreme heat.

The findings of this study suggest that addressing urban climate vulnerability requires moving beyond purely technical or managerial solutions. Instead, a fundamental rethinking of the dominant urbanization paradigm is necessary. This entails a transition toward a socio-ecologically just framework that prioritizes the use value of urban space over its exchange value. Such a shift requires strengthening local democratic governance, reintegrating ecological limits into planning processes, and reconceptualizing the city as a socio-ecological commons rather than a mechanism for economic growth.

Ultimately, this research demonstrates that urban climate vulnerability is inseparable from the political economy of urbanization. Neoliberal policies not only fail to adequately address climate change but actively intensify environmental risks while distributing their impacts unevenly across social groups. Building resilient and equitable cities therefore requires challenging the structural foundations of neoliberal development. This involves moving from an ‘entrepreneurial’ city model toward one grounded in socio-ecological justice, where the protection of common resources and the well-being of vulnerable populations are central to urban policy. Without such a transformation, cities will remain trapped in a cycle of increasing vulnerability, in which each climate shock exposes and deepens existing inequalities.